ANA BLANDIANA

„Cincizeci de poeme", „Calitatea de martor"

în ***Cincizeci de poeme*** (Ed. *Eminescu,* 1970), Ana Blandiana îşi face o primă (după cîte ştiu) selecţie din propria poezie. Selecţie nici prea generoasă, nici prea severă; de altfel, mi-e cu atît mai greu să mă pronunţ asupra acestui punct cu cît poeta a scris în genere puţin şi (dacă exceptăm volumul de debut) fără mare inegalitate. Şi primul lucru ce se observă la lectura acestor cincizeci de poeme (pe care poeta le-a socotit reprezentative) este tocmai scrupulul artistic; dacă nu, cum spuneam, în alegerea propriu-zisă, în chiar structura poeziei, care suferă de rigoare ca de o secretă disciplină. Poeta se reprimă evident. Nu numai în sensul că lirica ei este antifeminină (refuzînd să semene cu jurnalul unor senzaţii şi emoţii), dar şi în acela de a elimina tot ce ţine de o imagine posibilă a vieţii imediate, „banale", superficiale. De unde şi o anume lipsă de spontaneitate, de naturaleţe, de unde masca, nedezlipită de pe obraz, a gravităţii responsabile.

Am mai remarcat aceste^ lucruri scriind despre ***A treia taină*** acum un an. Ce-ar fi de adăugat? în primul rînd că această etică a poeziei şi-a găsit cu timpul la Ana Blandiana expresia potrivită. Nu e suficient ca un poet să aşeze la baza poeziei sale o convingere morală ori de altă natură; trebuie ca această convingere să se poată transforma în poezie. De la o etică, frumoasă şi înaltă, a poeziei, Ana Blandiana a ajuns la o veritabilă **poezie etică.** Poezie de aspect sentenţios, nici vorbă „sinceră", însă de o sinceritate voită, cultivată ca o pozâ. *„ Tragic mi-e dorul, asemeni blestemelor 'vechi",* scrie Ana Blandiana într-o profesiune de credinţă: *„Tot ce ating se preface-n cuvinte".* Parafrazînd-o, aş putea spune că darul ei constă în a preface în atitudine deliberată orice spontaneitate. Plîngerea sau jubilaţia, temerea sau speranţa au la ea o cadenţă implacabilă şi impresionantă. Lirismului acestuia sentenţios, auster, îi lipseşte uneori chiar şi acea intimitate tandră a vocii care ne emoţionează în confesia poeţilor. Cele mai tulburătoare versuri ale Anei Blandiana sînt însă acelea în care poeta reuşeşte să se ascundă cel mai bine; din contra, versurile în care impersonalitatea, elevaţia, morala se trădează printr-o inflexiune neaşteptată, printr-un ţipăt, printr-un accent dramatic, în care fiinţa adîncă se demaschează, cerîndu-şi dreptul la naturaleţe, la banalitate, la comun.

Antologia de azi a Anei Blandiana mai confirmă constatarea mai veche referitoare la *A **treia taină:*** o etapă se încheie în scrisul poetei,

versurile ei de mîine nu vor mai semăna, poate, cu cele de azi. într-un fel, evoluţia Anei Blandiana este exemplară pentru poeţii care pun înaintea talentului o conştiinţă a poeziei şi nu se mărginesc la a-şi exploata înzestrarea firească. Fiecare etapă a poeziei este cucerită în urma unei mai bune cunoaşteri de sine, în urma unei înţelegeri superioare a poeziei înseşi.

Cum era de prevăzut, parte din temele şi caracteristicile poeziei se răsfrîng şi asupra tabletelor publicate de Ana Blandiana timp de şaptesprezece luni în *Contemporanul* sub titlul „Antijurnal" şi adunate acum în ***Calitate de martor*** (Ed. *Cartea Românească,* 1970). Şi, înainte de orice, vom recunoaşte atitudinea „negativa" din poezie faţă de viaţa imediată *(„ există desigur o poezie de ilustrare, care caută să calce cu picioarele ei mici în urmele lăsate de bocancii poetului. E adevărat, dar şi în capul acestei poezii, pe care nu o respect, pe care o socotesc neesenţială..."),* întîia şi ultima tabletă se referă deopotrivă la condiţia poetului şi a scrisului, constituind motivarea de principiu a publicisticii din volum. Se poate observa şi o oarecare modificare a unghiului de vedere, mai subtil în ultima tabletă decît în prima, deşi, indiscutabil, acesta rămîne fundamental consecvent. De ce ***Antijurnal?*** - se întreabă Ana Blandiana. Pentru că (răspunde ea) viaţa poetului e neimportantă în sine şi ,, *dacă* ***jurnal*** *înseamnă viaţa înregistrată şi comentată, viaţa de la o zi la alta, atunci jurnalul unui poet este o noţiune fără sens".* Şi îndată: *„Poetul există şi rămîne numai prin ceea ce reuşeşte să nu trăiască şi, netrăind, să creeze doar. Pentru că, după cum bine se ştie, numai ceea ce nu există în planul vieţii se realizează în planul artei".*

Va să zică **antijurnal,** fiindcă opera nu exprimă ceea ce poetul a trăit, nu e o transcriere a existenţei, ci un act prin care poetul intră în posesia existenţei lui esenţiale. Este fireşte o idee curentă în gîndirea estetică actuală formuiată magistral, de pildă, de Malraux a cărui paradoxală propoziţie (dacă scriitorul ar crea spre a se exprima ar fi foarte simplu, dar el se exprimă spre a crea) o regăsesc în finalul tabletei Anei Blandiana care afirmă lapidar că arta nu e efect, ci scop. Singurul lucru care mă desparte de Ana Blandiana este acesta: arta nu purcede pur şi simplu din absenţa vieţii, cum pare a sugera ea. Literatura nu compensează absenţa vieţii, ci realizează un mod al ei esenţial. Biografia ideală a poetului, chiar dacă nu coincide cu cea reală, nu este o iluzie, o absenţă, ci tot viaţă (latentă, în proiect). Ex nihilo, nihil. Poetul nu se inspiră exclusiv din ceea ce a trăit realmente, dar nici exclusiv din ceea ce n-a trăit niciodată.

în tableta finală, se revine oarecum la aceste lucruri. Condiţia poetului ar fi aceea a unui martor ideal, care participă la viaţă fără a fi implicat total şi a cărui „singură datorie, fantastică, existenţială", este de a spune adevărul, pentru ca în funcţie de spusele lui „aproape sacre, să se judece, implacabil, procesul". Calitatea de martor provine din aceea că sentinţa nu poate schimba viaţa însăşi a poetului. Dar această calitate „zeiască" nu e un dat, ci rodul unei lupte. Se poate întîmpla ca, după ani de zile de indiferenţă, poetul să descopere că sentinţele nu ţin cont de depoziţiile lui, că procesele se termină contra adevărurilor rostite de el, şi atunci, el intră deodată, pentru un timp, în scenă, devine procuror, judecător sau inculpat, străbătînd un purgatoriu necesar spre a reabilita calitatea de martor. Frumoasă şi profundă analogie! în special raportul dintre pasivitate şi luptă, dintre condiţia superioară a poetului şi obligaţiile lui sociale, politice, -mi se pare admirabil exprimat. Poetul cunoaşte angajamentul social, dar nu pe acela ocazional şi exterior.

Ca şi poezia, tabletele Anei Blandiana sînt expresia acestei conştiinţe responsabile: nu exerciţii literare, ci acte de angajament moral. Poeta nu se joacă, din gratuitate, din umor, din înţelepciune; lucidă şi serioasă, ea traversează morala, gîndirea, istoria, politica lumii noastre, spre a-şi extrage pretextele şi imaginile. Ea reprezintă pe martorul fără de care procesul nu se poate judeca; şi crede profund în utilitatea depoziţiei ei. Desigur, repertoriul tabletelor e mai larg: deopotrivă, arta, natura, evenimentul accidental îşi află un loc în ele. Şi dacă puţinele tablete cu caracter mai liric, mai poematic, n-au parcă intensitatea privirii, a emoţiei, celelalte mi se par aproape mereu interesante şi pătrunzătoare. Stilul e direct, exact, spiritul consecvent şi metodic, deşi .fără fantastic, fără acea incoerenţă superioară care dă gravităţii farmec. Este poate o caracteristică inevitabilă pentru publicistica şi poezia Anei Blandiana, absenţa umorului de idei, fiindcă presupune, fie şi numai virtual, labilitatea ideilor.

(Contemporanul, nr. 2, 1971)

„Proiecte cu trecut"

Ana Blandiana perseverează în proză, cu bune rezultate: după *Cele patru anotimpuri* din 1977, iată, i-a apărut de curînd o nouă carte, intituiată *Proiecte de trecut,* şi care cuprinde unsprezece scurte povestiri. Poetice, fantastice şi memorialistice, ca şi precedentele, povestirile mai noi sînt la fel de enigmatice şi de pline de mireasmă, deşi scrise, în general, într-o limbă care nu face risipă de plasticităţi

lexicale, albă, neologistică şi elegantă. Remarcabilă este îndeosebi capacitatea tuturor acestor proze de a crea atmosferă. De la un punct înainte, se observă însă în ***Proiecte de trecut*** un gust pentru evocarea realistă, pentru ironie şi satiră, care lipsea în ***Cele patru anotimpuri.*** Mijloacele expresive se diversifică în chip evident şi, chiar dacă nu pot anunţa în Ana Blandiana un viitor romancier realist şi social (ceea ce nu cred că va deveni), sînt sigur că scrisul ei se va modifica în continuare, îmbogăţind cu elemente noi registrul sugestivului, misteriosului sau terifiantului, caracteristic prozei ei fantastice de pînă acum.

La ţară este, dintre povestirile ample, aceea care ne întoarce cel mai clar la motivele şi la atmosfera anterioară. Este descrisă o călătorie (jumătate reală, jumătate imaginară, ca aproape totdeauna în proza Anei Blandiana) spre satul bunicilor, în fond o regresiune într-o lume bătrînă şi sălbăticită. Tema acestei povestiri, scrisă cu o fantezie debordantă, este veche: civilizaţia cotropită de natură. Cîmpia înghite satul, vegetaţia luxuriantă înhaţă cu o voracitate înspăimîntătoare produsele omului şi ale istoriei sale. Puţinii bătrîni rămaşi în sat încearcă s-o sechestreze pe imprudenta vizitatoare. Pe marginea dintre realitate şi coşmar epicul e neimportant: contează acumularea de factori care să sugereze nesaţiul unei naturi din puterea căreia nu există scăpare. O intuiţie perfectă a subiectului o împinge pe autoare să descrie sfîrşitul acesta al universului ei din amintire în termenii unei universale entropii: dezordinea ce se înstăpîneşte este extraordinar de vitală, e o furie a materiei care proliferează monstruos, un cancer al organicului. Amestecul de crepuscular şi de vigoare elementară creează toată strania atmosferă a acestei povestiri. Drumul spre sat traversează o cîmpie intens mişunătoare: *„Cea mai frapantă deosebire faţă de felul în care credeam eu că arată cîmpia era lipsa ţarinii, faptul că pămtntul nu se vedea. El era acoperit cu un strat gros de un metru poate — poate mai mult — de boabe şi ştiuleţi şi seminţe printre care mişunau, forfoteau, se agitau mii şi mii, milioane probabil, de fiinţe de cele mai diverse specii şi feluri, viermi şi gîndaci, şoareci şi nevăstuici, cu ochi şi fără ochi, cu blană şi fără blană, cu antenă şi fără antenă, patrupede, tîrîtoare, miriapode, şi chiar zburătoare, pentru că deasupra acestui colcăitor amestec, incredibil de viu şi de întreprinzător, se roteau escadrile întregi de corbi planînd în zbor razant şi oprindu-se într-un precar echilibru pe acest covor veşnic lunecător".* Vegetalul şi animalul se devorează reciproc. Viziune din Bosch şi Dante: *,;Şi nu numai animalele, insectele şi păsările devorau porumbul, ci şi porumbul părea să devoreze animalele şi insectele,*

in aşa măsură ele, boabele, se agitau şi ameninţau mereu să înghită celelalte vieţuitoare, pe care reuşeau să le acopere chiar, pentru cîteva clipe, urmind ca in clipa imediat următoare să fie acoperite ele, boabele, de zelul supravieţuirii celorlalţi, şi asta mereu, fără încetare, fără odihnă, într-o fierbere murdară şi colorată, într-o foire, într-o viermuiala, într-o colcăială dezgustătoare, promiscuă, djar nu lipsită de o anume paradoxală măreţie a vieţii care continuă să fie oricum, aricind, oriunde, orice". Satul însuşi e tras în hora acestei naturi vorace. Copacii au crescut gigantic, au ramuri noduroase şi apucătoare, iarba a spart podelele caselor, a răzbit printre ziduri, biserica a fost îmbrăcată în lutul ţesut cu materii organice al unor cuiburi de păsări în care se află milioane de mici zburătoare. Povestirea se încheie cu imaginea grandioasă a tragerii clopotelor, cînd întreaga biserică pare a se înălţa în aer, purtată de aripile zburătoarelor ce se agită speriate în juru-i ca de un cosmic vaier sonor.

Sînt uşor de identificat aici obsesiile din *Capela cu* ***fluturi*** şi celelalte proze mai vechi. Combinaţia cea mai stabilă fiind aceea dintre strălucire şi promiscuitate, observăm lesne că imaginaţia autoarei se mişcă repede (uneori prin suprapuneri fulgerătoare) de la o extremă Ia alta: de la un univers incipient, inform şi preuman, populat de larve, fluturi, crisalide, ouă, cuiburi, la un univers bâtrîn, noduros, mineralizat. Biserica acoperită de cuiburi ca de o alveolă colosală uneşte în acelaşi simbol al oului - palat de nuntă şi cavou - laturile opuse ale realităţii, începutul cu sfîşitul, naşterea cu pieirea vieţii.

Alte povestiri sînt lipsite de sprijinul acestei fantezii luxuriante. Ele au tăietură mai netă şi mai clasică, în linia fantasticului intelectual din Borges sau A.E. Baconsky: ***O rană schematică, Cel*** *visat* (unde povestitorul se închipuie ca făcînd parte din visul altuia şi vrea să lase o urmă scrisă înainte de a dispărea o dată cu visul în care locuieşte), ***Gimnastica de seară*** (un înger care a luat chip de om descoperă deliciile somnului şi visului uman) şi ***Rochia de înger.*** De o factură oarecum deosebite sînt ***Invitaţia de coşmar*** şi ***Biserica fantomă,*** unde aspectul fantastic se bazează direct pe motive folclorice, pe legende şi eresuri populare. Ultima din acestea e o povestire, în genul ei, admirabilă, în tradiţie Galaction-Voiculescu-Bănulescu, evocînd isteria incredibilă (care a germinat apoi o legendă încă vie) a mutării unei biserici din Ardeal în secolul XVIII. Sigur, oricîte virtuţi literare ar avea o astfel de povestire (şi are), ea nu mai poate fi citită astăzi ca un lucru inedit şi nu cred că reprezintă o cale de urmat în proza scurtă.

Trei povestiri ocupă un loc aparte în volum. ***Zburătoare de consum*** valorifică un tip de fantastic inexistent pînă acum la Ana Blandiana şi

anume fantasticul buf. Anormalul, extraordinarul cresc din cotidian şi derizoriu, pe de o parte, iar impresia rezultată nu e nici terifiantă, nici coşmarescă, ci înveselitoare şi chiar reconfortantă. Subiectul poate fi divulgat fără pericolul de a risipi interesul cititorilor pentru povestire. Doamna L., profesoară universitară de filosofie şi specialistă în ateism, se decide să pună în balconul locuinţei sale de la bloc o cloşcă pe ouă. Căutarea găinii şi a ouălor prin satele din jurul Capitalei constituie un prim episod umoristic. Pînă la urmă ouăle îi sînt aduse de un ţăran-orăşan cu aspect de om de carte (care-i suna periodic la uşă ca să-i vîndă şi alte produse agro-alimentare, cum se spune) şi aşezată sub aripioarele materne ale unei cloşte închiriate. După o lungă clocire din ouă nu ies pui, ci nişte făpturi rozalii şi cu pufuşor care stîrnesc d-nei L. un soi de stupefacţie oripiiată: *„Acum putea să-i vadă. Erau golaşi, nu mai mari decît lăţimea unei palme, cu aripile şi creştetul protejate de penele acelea incipiente, care, în loc să-i aureoleze, atrăgea asupra lor mila şi chiar o vagă repulsie. Şi mai ales nu făceau deloc impresia unor făpturi supranaturale",* în două-trei zile, aceşti pui exotici cresc şi nu mai încape îndoială că sînt unii şi aceeaşi cu fiinţele ce au populat de veacuri imaginaţia pictorilor şi poeţilor, şi anume îngeri. Pe balconul unei filosoafe cu sarcini speciale la universitate. După hazlii deliberări cu sine, după ce mai întîi vrea să-i ascundă de ochii vecinilor şi-i ţine în coteţe tapetate cu prosoape chinezeşti, d-na L. face gestul dării îngerilor la iveală: unul cîte unul, dintr-o geantă în care-i transportase, şi îi lasă să zboare printre pahare, ceşti şi scrumiere. Povestirea e scrisă cu mare fineţe ironică. Apariţia îngerilor din ouăle de găină face să vibreze din nou o coardă esenţială a prozei Anei Blandiana: *„Cel mai staniu aspect al întîmplării, întîmplare care numai de straniu nu ducea lipsă, era că în fiinţele acelea necunoscute, abia ieşite, evident, din stadiul de embrion, se amestecau două calităţi în general nefuzionabile: strălucitorul şi promiscuul".* Dar cursul povestirii nu urmăreşte această linie, ci una umoristică şi satirică. Tulburătoare este şi ***Reportaj*** (cu o memorabilă scenă: a cinei la care ia parte şi ofiţerul venit să aresteze pe capul familiei), cu o notă grotescă în final şi absolut teribilă, cînd înţelegem care e ideea „salvatoare" a unuia din membrii comandamentului de inundaţii, în fine, povestirea titulară, ***Proiecte de trecut,*** nu îndeajuns lucrată (autoarea părînd depăşită pe alocuri de subiect) conţine embrionul unui roman social, pornit ca o proză de Jules Veme: un grup de nuntaşi, pe la începutul anilor '50, sînt ridicaţi şi duşi în Bărăgan, unde rămîn 11 ani construindu-şi existenţa de la zero, ca într-un fel de colonie penitenciară fără paznici şi sîrnă ghimpată, dar din care nu pot ieşi,

căci nu au unde se duce... Robinsonada aceasta politică şi modernă are cîteva pasaje foarte bune (sfîşietoarea scuturare a boabelor de grîu din părul miresei spre a se obţine un mic stoc necesar însămînţării viitoare, sosirea turmelor de oi şi a ciobanilor nepăsători la soarta semenilor lor ş.a.), nu însă tragica poezie pe care am fi aşteptat-o.

(România literară, m. 29, 1982)

„Poezii"

Preambul. Textul cronicii de mai jos trebuia să apară în numărul 20 din 18 mai 1989 al „României literare", în pofida interdicţiei de semnătură care dura din august 1988, Anei Blandiana îi este tipărită, la sfîrşitul lui aprilie 1989, antologia de ***Poezii,*** *care era gata pentru tipar din vara precedentă. Nu cunosc motivele pentru care cenzura a lăsat-o totuşi să apară. M-am grăbit să comentez cartea, ştiind, din experienţă, că graba n-a stricat niciodată treaba, cînd a fost vorba de cenzură: din contra, ea a oferit uneori şanse unice. De data aceasta însă iuţeala cu care a venit o nouă interdicţie de semnătură pentru Ana -Blandiana a fost mai mare ca oricînd şi articolul meu a fost scos din pagina a noua a „ României literare ". în mod intenţionat, n-am dat un alt articol, ca să marchez lipsa. Motivul scoaterii textului n-a fost comunicat redacţiei. Nici mie cînd, încâlcind „protocolul" (căci n-aveam nici o „funcţie" in redacţie, fiind doar colaborator extern, cum se zice în i argonul presei din ultimele decenii) am telefonat în cîteva zile de luni (este ziua cînd predau cronica) celui care la Consiliul Culturii se ocupa de „ România literară ". Jenat şi politicos, acesta îmi dădea a înţelege că problema îl „depăşeşte". Era forma curentă a delegării răspunderii. N-am retras articolul şi am sperat că într-o zi va vedea totuşi lumina tiparului, cum se întîmplase cu altele amînate şi apoi publicate, ca de pildă acela despre Urcarea* ***muntelui,*** *volumul de versuri al Ilenei Mălăncioiu (şi acesta un volum cu „probleme" - alt termen din jargon). N-am bănuit, desigur, cu tot optimismul meu iresponsabil (părerea unui prieten!), că îl voi publica în împrejurările istorice pe care le trăim astăzi. L-am recitit cu oarecare strîngere de inimă: nu-mi mai aminteam ce şi cit trebuie să sacrific cenzurii. Un lucru doar: numele lui Şt. Aug. Doinaş, şi el interzis pe atunci, l-am înlocuit cu perifrază* „autorul ***Alfabetului poetic",*** *încercînd în felul acesta să văd dacă „ trece ". N-am apucat să văd, articolul fiind scos în întregime. Unul din ofiţerii de securitate care l-a interogat pe Dan Deşliu (alt poet interzis al anului) i-a spus (şi poetul mi-a spus mie) că „băgăm fltile" (/argonul!) în articol.*

Recunosc unul singur, îl puteţi găsi în ultima frază, acolo unde scrie că nu mă încumet să pronostichez nimic în legătură cu poezia Anei Blandiana - cu a ei „mai puţin decît cu a oricui". Şi cum să mă fi încumetat? Textul care apare astăzi este exact acela încredinţat revistei cu sase luni în urmă.

între debutul editorial al Anei Blandiana şi antologia recentă din „Biblioteca pentru toţi" s-a scurs exact un sfert de veac. Poeta a. publicat prima ei poezie în 1959 în revista clujeană *Tribuna,* nemaiurmată însă de altele, pînă cînd, în 1963, G. Ivaşcu i-a deschis, ca şi atîtor altor tineri, paginile *Contemporanului,* în 1964 îi apare cartea de debut (cu prefaţa subsemnatului) în vechea. colecţie „ *Luceafărul"* a fostei *Edituri pentru Literatură: Persoana întîi plural.* O dată cu Ana Blandiana debutau şi Marin Sorescu, Ion Alexandru şi George Bălăiţă. O nouă generaţie intra în acei ani în literatura română, în valuri, dacă e să folosim metafora lui Laurenţiu Ulici. Acum, această generaţie a ajuns la ora primelor bilanţuri. După şapte volume de versuri (fără a le socoti pe cele de eseuri şi de proză) şi patru antologii de autor, cum sînt numite, Ana Blandiana îşi strînge aproape trei sute de texte în *Poeziile* tipărite în cea mai populară colecţie de la noi, „Biblioteca pentru toţi". Prefaţa lui Eugen Simion înfăţişează cu binecunoscuta competenţă etapele unei mari cariere literare. Ce altceva s-ar cuveni să fac eu însumi în cronica de faţă decît o similară trecere în revistă?

E foarte probabil ca titlul plachetei de debut din 1964 să fi urmărit iniţial (la sugestia, poate, a editurii) să indice „identificarea eului poetic cu destinul colectiv", cum apreciază prefaţatorul de astăzi. După douăzeci şi cinci de ani, el capătă.un înţeles întrucîtva diferit: persoana întîi plural o simţim, recitind volumul, ca fiind aceea a poeţilor tineri din deceniul şapte, cu biografia, cu imaginile, cu scriitura lor, în atîtea privinţe, asemănătoare. Diferenţierea literaturii care abia începuse, plătea încă preţul unor locuri comune, care dau poeziei şi prozei acelor ani un izbitor aer de familie, în pofida personalităţii inconfundabile reunite în tablou. Scrie Ana Blandiana în *Copilărie: „Din oglindă mă privea un trup firav / Cu claviatura coastelor distinctă, / Inima-apăsa pe clape grav / Şi-ncerca să-apară în oglindă":* trupul şi inima cu pricina sînt şi ale lui Nichita Stănescu, şi ale lui Adrian Păunescu, dintre cei care vor debuta după. întreaga generaţie se consacra la începuturile ei unei lirici pe care am putea-o numi de identificare afectivă, caracterizată de un declarativism ingenuu şi tineresc, de un entuziasm factice artistic (deşi profund motivat sociologic) *(„Epoleţii generaţiei mele / Cine-ar îndrăzni să îi jignească? ",* se întreba naiv

Blandiana şi împreună cu ea, mulţi alţii) şi de recurenţa cîtorva teme (candoarea, adolescenţa, natura descătuşată, datoria faţă de părinţi, care simbolizau adevărata tradiţie interioară, în raport cu altele, false şi impuse din afară). Foarte repede, Blandiana devine conştientă de faptul că renunţarea la clişeele care stăpîniseră mai bine de un deceniu poezia românească nu conduce automat la autenticitate: ***Călcîiul vulnerabil,*** al doilea volum al ei, conţine deja ideea prefacerii sensibilităţii vii în cuvinte moarte *(„Cerul nu pot să-l privesc - se înnorează de vorbe, / Merele cum să le muşc împachetate-n culori? / Dragostea chiar, de-o ating, se modelează în fraze, | Vai mie, vai celei pedepsite cu laude"),* a „darului tragic" al poetului de a literaturiza totul. *(„Doamne, cită literatură conţinem!) ".* Spre deosebire de poeţii de după 1980, la care există sentimentul unei intime solidarităţi între viaţă şi literatură, generaţia '60 a fost partizana unei poetici a naturalului, resimţind dureros artificialitatea inerentă a oricărui text literar. Lucrul se explică, în condiţiile reacţiei lor la îngheţul tematic şi stilistic din epoca dogmatică, prin nevoia de sinceritate, de emoţie aşa-zicînd „caldă" care se vrea „vibrantă" de adevăruri sufleteşti nepervertite, declarîndu-se ca atare şi încercînd să facă să triumfe sufletescul pur, fie acesta de ordinul senzualităţii *(„Lăsaţi ploaia să mă îmbrăţişeze de la timple pînă la glezne "),* fie de ordinul convingerii morale *(„De gingăşie tot mai mult mă-ntunec /Şi pier de umanism şi milă").* Efectul, paradoxal, al acestei atitudini este că poezia sinceră a biografiei sentimentală a tinerilor scriitori din anii '60 a impus, în fond, pentru o vreme o retorică a afectării şi un număr de motive etico-sociale generale care astăzi se văd cu ochiul liber. Un **vibrato** emoţional constant al vocii însoţeşte mărturisirile limpezi, profesiile de credinţă nete, elocvenţa rituoasă. Formal, poemele sînt corecte, rotunjite pe la colţuri, cu metafore cuminţi, dar care păreau impresionante *(„ frînghiile ploii", „măduvasurîsului"),* rareori forţînd în sensul avangardismului antebelic *(„pisica moartă a cetii").*

în *Călcîiul vulnerabil* găsindu-se atît prima capodoperă a Anei Blandiana (parabola dramatică ***Torquato Tasso),*** cît şi primele infiltraţii blagiene *(„ Vreau satul cu sunetul lacrimei mele",* tema somnului, a străbunilor, a matricialului), abia cu ***Â treia taină*** avem, în 1969, volumul cu adevărat caracteristic al poetei. Discursul a devenit aproape exclusiv moral, liber prozodic (decasilabii iambice care sunau toţi la fel în prima jumătate a deceniului, dispar treptat), original metaforic, dar fără excese, rareori poeta punînd preţ pe imaginea izoiată *(„stele reci cu labe fără soţ", „oasele serafice ale mestecenilor").* Vizionarismul are tăietura clară, „raţională" şi

cîteodată aforistică: *„ Totul este eu însumi, l Daţi-mi o frunză care să nu-mi semene. / Ajutaţi-mă să găsesc un animal / Care să nu geamă cu glasul meu. / Pe unde calc pămîntul se despică / şi morţii care poartă chipul meu / îi văd îmbrăţişaţi şi procreînd alţi morţi".* Influenţa lui Blaga, discretă, este, totuşi, de aici înainte, statornică. Blandiana se numără printre poeţii a căror ascendenţă blagiană reprezintă unul din elementele definitorii pentru lirica nouă de la mijlocul deceniului şapte (Arghezi şi Barbu patronînd alte două formule). Reflexivă, gravă, simplă, poezia Blandianei nu mai cunoaşte acum afectarea sentimentală şi stilistică din volumele anterioare, izbutind să-şi asume deplin problemele morale şi existenţiale pe care le consideră esenţiale şi să le individualizeze ca trăiri veritabile. Şi dacă peisajul este exclusiv acela lăuntric, moral, iar dintre teme lipseşte (şi va lipsi mereu) crosul, autentică - poezia din *A treia taină* este în măsura în care comunică neliniştea sufletului poetei ce se confruntă cu dilema sau cu misterul existenţei *(Voi ştiţi ceva),* cu vinovăţia, cu eroarea şi cu moartea. Tonul e solemn, fără rigiditate, iar confesia a deprins de la Blaga acea impersonalitate concis reflexivă care lasă să se vadă din om mai ales fiinţa gînditoare: *„Fiecare trăim două, trei sau chiar patru vieţi deodată, / Ne naştem, Doamne, atit de tineri, încît / Din miile de vieţi posibile / Nu ni se poate pretinde / Să ştim alege doar una. / Animalele unei vieţi vînează animalele celorlalte, / Peştii vieţii mai mari înghit peştii vieţii mai mici, / Crengile arborilor îi sînt duşmane şi se usucă-n hotare, / Soarele vieţii a patra întunecă / Soarele-al treilea, soarele-al doilea, / Soarele prim. / Contrare, vieţile se anulează una pe alta -/Şi, nehotărîţi încă, şi nematuri murim ".*

Volumele maturităţii poetei trebuie considerate acelea care urmează şi din care preferinţele mele se îndreaptă spre *Octombrie, noiembrie, decembrie* şi *Ochiul de greier,* în mod esenţial, nu se mai schimbă mare lucru după *A treia taină,* în afară de dobîndirea acelei fluenţe profunde a lirismului moral care face din Blandiana din anii '70 o poetă incomparabil superioară celei din deceniul debutului ei şi una din cele mai de seamă ale literaturii noastre contemporane. Imaginaţia poetică se cufundă în miracolele unei lumi aproape supranaturale şi exprimă o biografie nelumească, dacă pot spune aşa, a poetei. Poeta este o fiinţă care vine din paradisul unei veri unde, de prea multă fericire, ţi se face somn. Amintirile ei sînt, ca şi ale lui Blaga, metafizice: ,, *Hai să vorbim | Despre ţara din care venim. / Eu vin din vară / E o patrie fragilă / Pe care orice frunză, | Căzînd, o poate stinge, / Dar cerul e atît de greu de stele / C-atîrnă uneori pin 'la pămînt | Şi dacă te apropii-auzi cum iarba / Gîdilă stelele, rîzînd, /*

Şi florile-s atît de multe | Că te dor / Orbitele uscate ca de soare, / şi sori rotunzi atîrnă | Din fiecare pom; / De unde vin, eu / Nu lipseşte decît moartea, / E-atîta fericire | C-aproape că ţi-e somn ". Soarele foşneşte somnoros, natura declină ritualic, scăldată într-o lumină luminînd a moarte, care înveleşte totul ca un giulgiu. Poeta scrie, în definitiv, nişte elegii superbe, de o blîndeţe peste fire şi în fond senine, fără revoltă sau asprime, în care reflexivitatea este melodioasă, iar iubirea suav-divină: *„Din apă ieşeau trupurile albe de plopi | Cu forme somnoroase şi suave, / Adolescenţi frumoşi sau doar femei, / Dulce confuzie, pletele jilave. | Nu îndrăzneau dorinţa s-o ascundă, / Apa era fără sfîrşit, rotundă, | Luna turna pe luciul ei / Ulei. / Păşeam desculţi si limpezi, / îmi simţeam / Degetele adormite-n mîna ta; l Era atîta linişte că timpul | Nu îndrăznea să spună vreo secundă, / Cerul nu rostea nici un nor, / Apa nu-ngăima nici o undă, / Doar tălpile goale, /Călcînd în lumina de lună, /Scoteau un sunet uşor".* Intr-un regim semi-oniric, sînt evocaţi *„ nămeţi grei de somn "* şi *„ turme mari de-omăt". „Ninge cu duşmănie",* scrie poeta într-un vers bacovian, adăugind: *„ Cine şi ce să viseze / în timpul crescut peste noi".*

Ca o compensaţie, apare, în această poezie de beatitudini metafizice, motivul ţării vegetale, al *„raiului păduresc",* al ierbii, al frunzelor, definind ceea ce am putea considera naturismul Blandianei. Mai ales în *Ochiul de greier* lirica închipuie pe neaşteptate un jurnal al existenţei în mijlocul unei naturi percepută intuitiv, direct (ceea ce nu se întîmplase înainte şi nu se va întîmpla, nici mai apoi, în *Stea de pradă,* bunăoară, unde naturismul se resoarbe din nou în viziunea universului ca simplă matriţă vegetală). Urechea prinde sunetul afund al caliciului florii, sub tălpi *„minunea trosneşte"* ca o creangă udă şi se poate locui pillatian într-o nucă. De altfel, Blandiana e mai aproape aici de Pillat şi de*Arghezi decît de Blaga *(„Casă apărată de pomi şi de viţe cu struguri / Şi vegheată de albine, de licurici, de lăstuni, / Pe care se caţără vitejeşte dovlecii / Şi se-ncaieră crengi încărcate de pruni").* Descoperim o mulţime de intuiţii nemijlocite şi fragede prin care poezia capătă acces la universul real barat altădată de interdicţii metafizice: somnul în finul parfumat cînd cîntă greierii, pocnetul surd al căderii prunelor, ploaia care *„coase cerul de pămînt",* cărarea prin iarbă sau această imagine caligrafic-sensibilă a crengilor: *„Iarna crengile scriu / Poezii japoneze | Cu penel fumuriu / Pe mătasea zăpezii".* Un elegiac *Portret cu cireşe la urechi,* pe care l-am mai citat, frumoasa bucată intituiată *Pămînt* completează surprinzătorul arghiezianism al acestui sector al liricii Blandienei, ce stă mult mai făţiş sub semnul naturii plăpînde şi eterne: *„Acest trup / Pe care-l*

*rănesc / Şi mingîierile, /Cu umeri din care aripile / Au renunţat să mai crească, / Este singura fişie de pămint / Unde îmi pot clădi / O împărăţie lumească. / Cînd te voi pierde, / Plăpînd univers / Mai trecător decît frunza, / fraged imperiu de-o oră / Pe care-l conduce norocul, / Toate armatele mele de îngeri / **jucîndu-se** de-a v-aţi ascunsa / îţi vor putea ţine locul? ".*

Cu ***Stea de pradă*** se produce o modificare destul de mare în poezia Blandianei, similară în anumite privinţe cu aceea din creaţia din urmă a autorului ***Alfabetului poetic;*** pe **de** o parte, ochiul retrece la esenţe, la radiografia realului, la matricialul din natură, pe de alta, seninătatea visător-somnoroasă a elegiilor din ***Octombrie, noiembrie, decembrie*** face locul unei atitudini mai puţin calme, cu accente iritat-revoltate. Se înmulţesc imaginile expresioniste. Tabloul e scăldat într-o lumină rece şi dură. Ineditele de la sfîrşitul culegerii arată fără tăgadă preponderenţa acestei formule de lirism aspru, polemic. Trebuie să admit că metamorfoza mă ia, cum se zice, prin surprindere şi găsesc greu punţile de legătură cu poezia anterioară a Blandianei. Dar, mă rog, nu mă încumet să fac pronosticuri (în legătură cu poezia ei mai puţin decît cu a oricui), aşa că mă voi mărgini să spun, în încheiere, că antologia de ***Poezii*** este deplin reprezentativă pentru opera unuia din cei mai importanţi poeţi români contemporani.

(România literară, nr. 52, 1989)